

ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Шевченко І. Л.

Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Анотація. У статті розглядаються особливості професійно-педагогічної підготовки студентів творчого вищого навчального закладу, виокремлюються критерії проектування її змісту.

Ключові слова: соціально-культурна сфера, особистість, професійно-педагогічна підготовка.

Аннотация. Шевченко И. Л. Проектирование содержания профессионально-педагогической подготовки студентов художественно-творческих специальностей. В статье рассматриваются особенности профессионально-педагогической подготовки студентов творческого высшего учебного заведения, выделяются критерии проектирования ее содержания.

Ключевые слова: социально-культурная сфера, личность, профессионально-педагогическая подготовка.

Annotation. Shevchenko I. L. Planning of content of professionally pedagogical education of students of art creative specialties. In the article the features of professionally pedagogical education of students of creative higher educational establishment are examining, the criteria of planning of its maintenance are selecting.

Key words: social-culture sphere, personality, professionally pedagogical preparation.

Постановка проблеми. Сучасна освіта характеризується складними і суперечливими тенденціями, що вимагають переосмислення змісту професійно-педагогічної підготовки студентів творчого вищого навчального закладу. Сьогодні школа не виконує одного з головних своїх завдань – передачу учням досвіду ціннісно-естетичного відношення до дійсності. Ця ситуація призводить до зниження, примітивізації і нівелювання рівня якості культурних орієнтацій школярів. В умовах значного розширення масштабів соціокультурної взаємодії підвищення професіоналізму педагогічних кадрів пов'язане з реалізацією принципів взаємозв'язку традицій та інновацій. Головним в цьому процесі є взаємовплив двох факторів: інноваційних освітніх технологій та розвитку естетичних якостей і здібностей майбутнього вчителя, який, поряд з художньо-творчою, повинен здійснювати організаторську, художньо-просвітницьку й навчально-виховну діяльність. Тому професійна підготовка студентів художньо-творчих спеціальностей включає навчання, виховання, формування і розвиток особистості в її художньо-творчих уміннях і навичках.

Зростаюча динаміка інноваційних процесів у формуванні культури майбутнього вчителя приводить до розуміння необхідності їх системного, цілісного вивчення, включення нових понять. Очевидно, що нововведення вимагають всебічного вивчення на основі інтеграції різних дисциплін: педагогіки, психології, естетики, етики, філософії, соціології, культурології. Виходячи з цих позицій, **метою даної статті** є визначення змісту професійно-педагогічної підготовки студентів творчого вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опит студентів, викладачів і фахівців соціально-культурної сфери, аналіз наукової літератури свідчать, що в уявленнях про професійну педагогічну підготовку помітна неоднозначність розуміння розділеного формування художньо-творчих і психолого-педагогічних якостей фахівця. Якщо звернутися до моделей особистості та діяльності педагога [1], стає очевидним, що при формуванні професійно-педагогічної підготовки студентів художньо-творчих спеціальностей не може бути використана ні одномірна модель, яка описує доволі простий вид діяльності, ні абстрактна, що служить простим узагальненням професійно-особистісних якостей. Це повинна бути модель складноорганізованої діяльності, що включає професійний профіль регуляторів праці – його об'єкта, суб'єкта та суб'єкт-об'єктних відносин [2]. Специфіка педагогічної діяльності відображається в тому, що в професії вчителя всі ці регулятори мають не тільки предметну, а й особистісну спрямованість. Отже, особистість – це стрижневий, системоутворюючий чинник професіограми педагога. Виходячи з цього, особливістю професійно-педагогічної підготовки студентів художньо-творчих спеціальностей є те, що вона повинна бути антропоцентрованою, тобто направленою на виховання особистості майбутнього фахівця.

При підготовці до особистісно-орієнтованої освіти об'єктом професійного розвитку в творчому вищому навчальному закладі повинні стати інтегральні характеристики особистості майбутнього педагога: спрямованість, компетентність, емоційна та поведінкова гнучкість. Найважливішою умовою розвитку інтегральних характеристик особистості професіонала є усвідомлення ним необхідності змін, перетворення свого внутрішнього світу, пошук нових можливостей самоздійснення в праці, тобто підвищення рівня професійної самосвідомості.

В. Франкл стверджував, що основною рушійною силою в поведінці та розвитку особистості є прагнення людини до пошуку та реалізації сенсу свого життя [3]. Традиційна педагогічна наука і практика проходила повз потребу пошуків сенсу життя й діяльності. Носієм цього сенсу для учня є педагог, успіх діяльності якого залежить від його здатності визначити для себе провідні людські цінності. Тому для розвитку професійної самосвідомості майбутнього педагога необхідно переорієнтуватися з особистісно орієнтованого навчання на педагогічну взаємодію в системі «особистість – особистість». В цій системі озброєння знаннями і вміннями є базовим, але не основним завданням, що передбачає формування відносин, особистісних значень і цінностей життя та професійно-педагогічної діяльності.

Розглядаючи професійний розвиток як процес самопроекування особистості, Л. Мітіна виділяє три основні стадії становлення особистості: самовизначення, самовираження та самореалізацію [4]. Саме на стадії самореалізації формується життєва філософія людини, усвідомлюється сенс життя, затверджується суспільна позиція. Досягаючи професійної майстерності, суб'єкт гармонійно розвиває свою особистість. Це дозволить майбутньому вчителю реалізувати особливі ціннісні еталони.

Розвиток особистості, її інтегральних характеристик, визначає успіх підготовки до професії, а вдосконалення професійної діяльності –

стратегію розвитку особистості. Підготовка до професії – це вибір між стратегією адаптації студента шляхом підпорядкування середовищу і стратегією звільнення внутрішніх ресурсів розвитку особистості як уміння вирішувати ціннісно-етичні проблеми і протистояти середовищу. Тому професійний розвиток майбутнього вчителя є і результатом, і засобом розвитку особистості.

Антропоцентроване управління процесом професійно-педагогічної підготовки наділяє студента свободою вибору, дозволяє йому відчувати себе самодетермінованим і сприяє підвищенню рівня внутрішньої мотивації. Тому сьогодні ступінь керування професійно-педагогічною підготовкою у творчому вищому навчальному закладі залежить від дієвості таких регуляторів, як культура, традиції, норми моралі, зрілість свідомості, науковість та цілісність мислення і т. п. Їх значення постійно зростає, змінюється сам характер відносин, що обумовлюються культурними, науковими та етичними регуляторами.

Отримані результати. Професійна діяльність майбутнього фахівця соціально-культурної сфери – це єдність і взаємозв'язок педагогічного, організаційного та художньо-творчого процесу. Об'єктом педагогічного керівництва тут є учасники художньо-творчих колективів, які будують власну стратегію поведінки, що направляєється особистими, груповими і колективними цінностями і інтересами. Їх діяльність заснована на добровільних засадах і не піддається жорсткій регламентації, тут діють більш гнучкі неформальні організаційні структури в міжособистісній взаємодії.

Розвиток ринку освітніх послуг дав могутній імпульс вдосконаленню роботи в системі додаткової освіти. З'являються нові школи (музичні, художні, спортивні, школи раннього естетичного розвитку, школи культурологічного напрямку). Цим установам дано право вибору власної системи освіти, що враховує і використовує умови свого району,

специфіку педагогічного колективу, відповідні форми роботи. Тому такою складною і специфічною є професійна діяльність фахівця соціально-культурної сфери, що включає різноманітні напрямки, які враховуються при розробці навчальних планів і програм у закладах професійної соціокультурної освіти.

Аналіз навчальних планів показав, що вони перенасичені обов'язковими загальноосвітніми дисциплінами, що призводить до значного перевантаження студентів. Існує розрив між теоретичною і практичною педагогічною підготовкою, істотно скоротилася кількість годин на педагогічну практику. В результаті ми одержуємо фахівців вузького профілю, які в перші роки своєї професійної діяльності не можуть самостійно вирішувати професійні художньо-педагогічні завдання, змушені тривалий час навчатися уже на робочому місці, щоб стати компетентним професіоналом і педагогом.

Одним з головних завдань професійно-педагогічної підготовки студентів художньо-творчих спеціальностей є розвиток творчої індивідуальності. Дослідження С. Рубінштейна, Б. Теплова, Б. Ананьєва показали, що спеціальні здібності отримують творчі властивості лише завдяки тому, що в їх структурі виявляється й підсилюється дія загальних здібностей. «Всередині тих або інших спеціальних здібностей виявляється загальна обдарованість індивіда, що співвідноситься з більш загальними умовами провідних форм людської діяльності» [5, 18-19]. В сучасній теорії і практиці професійної освіти в галузі культури і мистецтв часто звужуються уявлення про творчий процес і тому з поля зору випадає необхідність розвитку загальних здібностей особистості. Особливої значущості набуває здатність фахівця соціально-культурної сфери встановлювати контакти між людьми, організовувати соціальну взаємодію, проявляти ініціативу при вирішенні життєво важливих проблем на локальному рівні, прогнозувати й оцінювати наслідки своїх вчинків і дій.

Модель особистості студента творчого вищого навчального закладу є зразком професіонала не тільки з розвиненими інтелектуальними і моральними якостями, але й з властивостями талановитого комунікатора, що володіє технікою і стратегією спілкування, його різноманітними формами і змістом. Саме в спілкуванні і через спілкування виявляються професійні риси й властивості майбутнього педагога.

Проектуючи зміст професійно-педагогічної підготовки студентів художньо-творчих спеціальностей, ми повинні виходити зі специфіки спеціалізації, творчої самобутності викладачів, інтересів і потреб студентів в побудові свого індивідуального освітнього маршруту і орієнтуватися на дослідницький характер педагогічної діяльності, професійну самореалізацію в різних видах творчості. При цьому потрібно враховувати наступні чинники: культурологічну спрямованість освіти; реальну, потенційну й прогностичну психолого-педагогічну інтегративність дисциплін, що вивчаються; врахування психолого-педагогічних особливостей студентів творчого вищого навчального закладу та їх індивідуального розвитку.

Ми підтримуємо положення про те, що магістральний шлях оновлення змісту освіти – в забезпеченні руху від словесного рівня до предметного, від споглядального до діяльнісного, від емпіричного до концептуального, від теоретичного до проблемного, від гносеологічного до особистісного. Вихідні теоретичні позиції дослідження зумовили проектування змісту професійно-педагогічної підготовки студентів творчого вищого навчального закладу, засноване на наступних критеріях:

- культурологічна спрямованість навчання;
- цілісність психолого-педагогічної підготовки в системі безперервної освіти;
- відображення специфіки педагогічної підготовки студентів у творчому вищому навчальному закладі;

- зв'язок психолого-педагогічних дисциплін із спеціальними художньо-педагогічними методиками творчої діяльності;
- інтегрований характер педагогічної і соціокультурної підготовки студентів як основа реалізації міжпредметних зв'язків в процесі інтеграції психолого-педагогічного компоненту з художньо-творчим;
- реальна, потенційна й прогностична інтегративність курсів, що вивчаються;
- відображення психолого-педагогічних особливостей студентів творчого вищого навчального закладу та їх індивідуального розвитку.

В увяленні студентів педагогічний ідеал викладача виражений наступними характеристиками: високий професіоналізм, компетентність, комунікативність, емоційна стійкість, терпіння, любов до студентів, організаторські здібності, інтелект, культура мови, почуття гумору, прагнення до самовдосконалення. Для викладачів творчого вищого навчального закладу характерним є поєднання педагогічної, наукової і художньо-виконавської діяльності. Спілкування з таким викладачем забезпечує високий художній результат і педагогічний ефект. Улюблені викладачі стають прикладом для наслідування на багато років. Тому в педагогічній підготовці студентів художньо-творчих спеціальностей великі можливості має безпосередня взаємодія студента з викладачем, направлена не тільки на формування виконавських умінь і навичок, але й на з'ясування студентом мети і сенсу професійної художньо-педагогічної підготовки, що забезпечить активну мотивацію його майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Установка на творчість, сформована на студентській лаві, надає вчителю, окрім успішної професійної діяльності, можливості для самореалізації особистості, розкриття її внутрішнього потенціалу. Надалі це дозволяє реалізувати потребу зайняти власну позицію і ухвалювати власні рішення незалежно від зовнішніх дій, умов і обмежень.

Литература

1. Сластенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки. – М., 1976.
2. Климов Е. А. Введение в психологию труда. – М., 1998.
3. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
4. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях // Вопросы психологии. – 1999. – № 6.
5. Ананьев Б. Г. О соотношении способностей и одаренности // Проблемы способностей. – М., 1961.